

Profesor Jerzy Tołwiński 1924–2015

W dniu 22 lutego 2015 roku, w wieku 90 lat, zmarł Pan Profesor Jerzy Tołwiński, wieloletni pracownik Zakładu Fizyki Medycznej Centrum Onkologii w Warszawie.

Prof. Jerzy Tołwiński urodził się 10 listopada 1924 roku w Chełmie Lubelskim. Jego ojciec Feliks był dyrektorem Komunalnej Kasy Oszczędności w Chełmie i zaangażowanym społecznikiem, matka Stanisława — nauczycielką w liceum pedagogicznym w Chełmie. Do wybuchu wojny w 1939 r. Jerzy uczęszczał do szkoły podstawowej i gimnazjum w Chełmie. W okresie okupacji naukę kontynuował na tajnych kompletach, podejmując jednocześnie pracę w składzie drzewnym. W 1942 r., po ukończeniu Ogólnego Kursu Księgowości, zatrudnił się jako księgowy.

Po wyzwoleniu Chełma został wcielony do Wojska Polskiego i po ukończeniu w pół roku (wrzesień 1944 — kwiecień 1945 roku) Pierwszej Oficerskiej Szkoły Artylerii otrzymał stopień podporucznika artylerii, a następnie został skierowany do Szkoły Artylerii w Toruniu. Tam w latach 1946–1947 podjął równoległe studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Toruńskiego. Dzięki usilnym staraniom rodziny w 1947 r. uzyskał zwolnienie z wojska w stopniu porucznika i już 3 listopada 1947 r. został studentem I roku Wydziału Elektrycznego Politechniki Warszawskiej. W okresie studiów pracował jako wykładowca w Państwowym Technikum Energetycznym i w Studium Wojskowym w Warszawie. Po ukończeniu studiów w 1952 roku otrzymał nakaz pracy od Ministra Szkół Wyższych i Nauki: „*absolwent na podstawie ustawy o zatrudnieniu został przydzielony do pracy w resorcie Ministerstwa Zdrowia na okres od 1.08.1952 do 1.08.1955*”. Pracę rozpoczął w Pracowni Fizyki Instytutu Radowego w Warszawie, kierowanej przez prof. Cezarego Pawłowskiego.

W 1952 roku poślubił Alicję Liwińską, z którą razem przeżyli szczęśliwie blisko 60 lat, ciesząc się dwojgiem dzieci, a potem wnukami i prawnukami.

W 1955 roku rozpoczął dalsze studia na Wydziale Łączności Politechniki Warszawskiej, które ukończył w 1957,

uzyskując tytuł mgr inż. łączności. Studiował w stworzonej przez Profesora Cezarego Pawłowskiego Sekcji Elektrotechniki Medycznej, popularnie zwanej „Elektromedycyną”. W tej samej grupie studiowali między innymi późniejsza prof. Barbara Gwiazdowska i Bogdan Gwiazdowski.

Jerzy Tołwiński doktorat z nauk przyrodniczych uzyskał w Wojskowym Instytucie Higieny i Epidemiologii w Warszawie w 1966 roku, po obronie pracy pt. „Zastosowanie modeli kinetycznych w badaniach nad obrotem wapnia u człowieka”.

Habilitację na podstawie rozprawy „Fizyczne zagadnienia scyntygrafii ilościowej” uzyskał na Uniwersytecie Warszawskim, na Wydziale Fizyki, otrzymując tytuł doktora habilitowanego nauk fizycznych w zakresie fizyki medycznej w 1975 roku. Była to pierwsza habilitacja w tej dziedzinie nauki.

Profesurę uzyskał również na Uniwersytecie Warszawskim, na Wydziale Fizyki w 1990 roku. W tym samym roku Minister Zdrowia nadał mu stanowisko profesora w Centrum Onkologii. Była to pierwsza profesura, jaką uzyskał w Polsce fizyk medyczny.

Profesor Tołwiński pracował w Zakładzie Fizyki Medycznej Centrum Onkologii — Instytutu im. M. Skłodowskiej-Curie w Warszawie od 1953 roku, pełniąc kolejno funkcje: asystenta — 1953, st. asystenta — 1962, adiunkta — 1963, kierownika Pracowni — 1969, docenta w Zakładzie Fizyki — 1977 i profesora od 1990 roku. Pracownią Fizycznych Problemów Radiodiagnostyki kierował do 1992 roku. W tym samym roku został zastępcą kierownika Zakładu Fizyki Medycznej. Na zasłużoną emeryturę przeszedł w 2008 roku.

Badania naukowe prowadził w zakresie fizyki promieniowania, metod obrazowania w diagnostyce rentgenowskiej, dozymetrii, narażenia pacjentów na promieniowanie jonizujące, kontroli jakości w mammografii. Jego dorobek publikacyjny obejmuje ponad 150 pozycji.

Na specjalne wyróżnienie zasługuje działalność dydaktyczna prof. Tołwińskiego. Przez wiele lat prowadził wykłady

na temat fizycznych podstaw metod obrazowania w radiodiagnostyce dla studentów 4 roku Wydziału Fizyki Uniwersytetu Warszawskiego. Wybitne zdolności dydaktyczne w połączeniu z bardzo dużym zaangażowaniem w sprawy szkolenia młodzieży postawiły go w gronie cenionych wykładowców akademickich. Był opiekunem 24 prac magisterskich, promotorem trzech prac doktorskich, recenzentem 14 prac doktorskich oraz recenzentem dwóch promocji profesorskich. Całość dorobku naukowego prof. Jerzego Tołwińskiego należy do interdyscyplinarnej dziedziny, jaką jest fizyka medyczna.

Prof. Jerzy Tołwiński potrafił konsekwentnie realizować badania pionierskie w kraju, często dotrzymujące kroku światowej czołówce zaawansowanych ośrodków fizyki medycznej. Jego działalność odznaczała się aktywnością, której towarzyszyła rzetelność ocen przy jednoczesnym stawianiu wysokich wymagań wobec prac i problemów z którymi stykał się w tej działalności.

Prof. Jerzy Tołwiński nie ograniczał swej aktywności zawodowej do zagadnień bezpośrednio związanych z działalnością Zakładu Fizyki Medycznej oraz do powierzonych mu zajęć dydaktycznych. Brał udział w nadzorze nad realizacją programów naukowo-badawczych, szczególnie w pracach dotyczących organizacji systemu akredytacji pracowni mammograficznych w Polsce, a także w projektach dotyczących mammograficznych badań przesiewowych.

Był jednym z założycieli Polskiego Towarzystwa Fizyki Medycznej w 1966 roku, a w 2011 roku został jego członkiem honorowym. Był również wśród założycieli Towarzystwa Marii Skłodowskiej-Curie w Hołdzie i również został jego członkiem honorowym. W 2002 roku został odznaczony Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Jedną z pasji Profesora Tołwińskiego było dbanie o zachowanie wychodzących z użycia klinicznego aparatów i urządzeń, które starannie przechowywał przez długie lata w różnych zakamarkach Zakładu. W czasie długiej historii Zakładu Fizyki Medycznej i jego działalności posługiwano się różnymi licznymi urządzeniami do dozymetrii, poczynając od dawkomierza Kuestnera z 1932 roku, dostarczonego przez Marię Skłodowską-Curie. Te liczne dozymetry, po wyjściu z użycia, pozostały nadal w Zakładzie i stanowią unikal-

ną muzealną kolekcję dozymetrów z okresu 1932–2000. To, że ta kolekcja powstała i przetrwała, zawdzięczamy Profesorowi Jerzemu Tołwińskiemu, który opiekował się nią i opisał ją w serii artykułów publikowanych w *Reports of Practical Oncology and Radiotherapy* w latach 2004–2008.

Po przeprowadzce Zakładu na Ursynów w 1995 roku, do znacznie większych pomieszczeń, znalazło się miejsce na wyeksponowanie zebranych obiektów. Profesor Tołwiński urządził tę wystawę wspaniale i w ten sposób stał się kustoszem zbiorów Zakładu, w których znajdują się również eksponaty skonstruowane według jego projektów. Zbiór dawkomierzy jest imponujący, zarówno ilościowo, jak i jakościowo, unikalny w skali kraju i jeden z nielicznych w Europie, biorąc pod uwagę jego liczebność, różnorodność i skalę czasową gromadzenia.

W czasie swej długoletniej pracy w Zakładzie Fizyki Medycznej Profesor Tołwiński wychował grupę swoich następców, którzy po jego przejściu na emeryturę przejęli jego rolę w dziedzinie szeroko pojętej rentgenodiagnostyki.

Starsi pracownicy Zakładu pamiętają Profesora jako osobę niezwykle pogodną, życzliwą i pomocną innym. Profesor był zawsze uśmiechnięty, gotowy do rozmów i dyskusji, w których nieustępliwie bronił swoich racji. Do historii Zakładu przeszły zapamiętałe dyskusje, które toczył często z Panią Profesor Gwiazdowską. Posiadał też duże zdolności plastyczne i był autorem wielu ilustracji umieszczonych w publikacjach Zakładu, a także graficznych znaków Polskiego Towarzystwa Fizyki Medycznej i jego czasopisma *Postępy Fizyki Medycznej* (później *Polish Journal of Medical Physics and Engineering*), którego redakcji był członkiem na różnych stanowiskach.

W listopadzie 2014 roku Zakład Fizyki Medycznej Centrum Onkologii w Warszawie celebrował 80-lecie swego powstania. Uroczystość zaszczylił swą obecnością Profesor Jerzy Tołwiński i przez to stał się rozpoznawalny dla młodych pracowników Zakładu.

Cześć Jego pamięci.

Dr hab. n. fiz. Wojciech Bulski

Zakład Fizyki Medycznej

Centrum Onkologii — Instytut im. Marii Skłodowskiej-Curie

w Warszawie

e-mail: w.bulski@zfm.coi.pl